

ANTONI VICENS CASTANYER
(1932-2007)

in memoriam

En un espai molt breu de temps ens arriba la mala nova de la mort de dos especialistes en llengua i literatura francesa que van contribuir de manera decisiva a tirar endavant l'Estudi General Lul·lià de Mallorca: En Gabriel Oliver, que en fou Rector, i N'Antoni Vicens i Castanyer, que, a més de membre permanent (a partir del 1980), en va ser vicerector del 1991 al 2000, i, com a tal, responsable de l'organització dels cursos d'estiu de Filologia «Francesc de Borja Moll». Un i altre ens han deixat quan encara podíem esperar moltíssim de la diligent capacitat gestora del primer i de l'equanimitat i rigor intel·lectual del segon.

Tots dos van ser bons amics, però amb N'Antoni m'unia una vella amistat de joventut, d'aquelles que resisteixen els embats del temps. En Toni destacava per la seva extraordinària bonhomia i per una calma sempre racional, que semblava connatural al seu tarannà de persona no gens apressada que no es deixava influir per la banalitat de les modes fugisseres ni per cap classe d'ambició personal. Home d'arrelades conviccions cíviques i cristianes, havia crescut al recer d'una família connectada amb la bella França, la llengua i cultura de la qual va assimilar amb la llet materna. Aviat orfe de pare, la personalitat i l'intel·ligent guiatge de la mare –que l'ha sobreviscut–, va refermar i convertir, de per vida, en abrandada vocació aquell primer caliu d'infantesa. Per això, renunciant a la pràctica de la carrera de Dret, que en el fons no havia aconseguit d'entusiasmar-lo i de la qual va obtenir la llicenciatura en la universitat Complutense de Madrid el 1958, va optar per la de Filosofia i Lletres, que va cursar seguidament en la Universitat de València, i on ja es va decantar per la Filologia Francesa. El tema de la seva tesina sobre «Las metáforas de la muerte en Quevedo y los poetas del Barroco francés», presentada el 1963, i, més tard, la tesi amb la qual, el 1974, va aconseguir el grau de Doctor en Filosofia i Lletres per la Universitat Complutense de Madrid, «El vocabulario de los viajes hacia 1850», ja posen en evidència el seu interès vital pel contacte de llengües i de cultures entre França i el nostre país.

Lector assidu i sempre al dia, fou una sort per als seus deixebles que s'integrés aviat, com a catedràtic de francès, en el cos de catedràtics d'institut d'ensenyament mitjà, on, ultra la seva tasca docent, aviat va assumir, amb la discreció que el caracteritzava, diversos càrrecs de responsabilitat, tals com el de vicedirector i director de l'INEM de la Seu d'Urgell (1967-1969), director de l'INEM d'Inca (1972-1974) i vicedirector i director de l'INEM «Ramon Llull» de la Ciutat de Mallorca (1978-1980).

La publicació dels útils *Principios de didáctica de la lengua francesa* (Barcelona, PPU, 1992) i d'altres treballs dispersos sobre la formació dels docents i l'ensenyament del francès a les Balears, demostren fins a quin punt N'Antoni va transformar aviat l'experiència d'aquesta docència quotidiana en un saber intel·ligent que s'ha demostrat de gran utilitat pràctica. Aquesta tasca docent i de gestió va anar marcant el seu perfil de futur mestre de mestres, de manera que quan les circumstàncies locals van permetre que Mallorca s'anés dotant, a poc a poc, de la necessària infraestructura universitària, En Toni va poder participar molt activament en aquell fructífer esforç de construcció d'una *alma mater* mallorquina. Després d'accedir, el 1980, al cos de catedràtics d'escola universitària en el perfil de «Llengua Francesa i la seva didàctica», va ocupar els càrrecs de director adjunt de l'Institut de Ciències de l'Educació (1981-1983), vicerector d'Escoles Universitàries i d'Infraestructures (1983-1984) i subdirector del Departament de Filologia Espanyola, Moderna i Llatina de la Universitat de les Illes Balears. També va ser membre de la Comissió mixta (del Ministeri d'E-

ducació) per a l'aplicació del Decret destinat a regular l'ensenyament de la llengua catalana a les Illes Balears.

Més d'una vegada em va confiar les seves esperances i els naturals desenganys que l'acompanyaren durant aquell llarg procés emergent, al qual va aportar lleialtat, treball, seny, saviesa i una gran humanitat. Però mancat de qualsevol afany de protagonisme, i del tot aliè al joc innoble de la duplicitat i de les ambicions, va anar centrant més i més el seu esforç en el compliment generós de la seva tasca docent i en la recerca.

Els dos temes que més va treballar van ser el de l'impacte cultural i social de l'emigració sollerica a França, i el de la figura i l'obra de Bernanos, personatge, com és sabut, casualment vinculat a Mallorca i a Sóller. Va publicar tres bells llibres destinats a glossar les relacions entre Sóller i França. El primer, *Sollerics a França. Passions i quimeres, 1870-1940* (Palma de Mallorca, El Tall, 1993), significativament dedicat a la memòria del seu avi Antoni Castanyer Alcover, mostra de quina manera l'emigració va produir en aquella bella ciutat mallorquina una renovació profunda de l'utilatge mental tant en el camp dels conceptes com en el de les emocions, ritus i sentiments. *Jeroni Frontera matemàtic. Un mallorquí a París durant el Segon Imperi* (Palma de Mallorca, El Tall, 1995), obra que vaig tenir el gust de prologar, relata l'aventura intel·lectual d'un jove solleric que va arribar a doctorar-se per la Sorbona, i es va demostrar capaç de rompre els rígids esquemes mentals i els vincles imposats per uns esquifits interessos materials familiars que semblaven determinar el seu futur. D'altra banda, l'edició d'un curiós dietari o *Viatge de Palma a París*, del també solleric Llorenç Frontera Bauçà (Palma de Mallorca, El Tall, 1998), és un altre interessant testimoni noucentista del procés mimètic de renovació inherent a qualsevol contacte intel·ligent, com ara el d'alguns membres molt actius de la comunitat sollerica amb el món exterior de la cultura i del progrés.

Evidentment, el mateix Toni fou un model de solleric que va saber conrear, per activa i per passiva, aquests vincles culturals, de manera ben especial amb França. N'Antoni, que havia completat estudis a les universitats de Besançon (1962) i de Strasbourg (1968), estava molt al dia de tot el que es publicava en el seu terreny d'estudi, i mantenia contactes ben actius amb els experts, viatjant sovint a França. Amb el temps els seus treballs es van demostrar cada vegada més sòlids i més centrats en el fet literari. La figura de Bernanos fou, com ja hem avançat, l'altre tema que més li va abellir d'estudiar, en un seguit de treballs, com ara «Les galoches de Mouchette» (1998), publicats en belles miscel·lànies de la «Col·lecció Mallorca en el Món», destinades a donar un merescut renom a l'Estudi General Lul·lià; d'altres, com el donat a conèixer per J. Jurt, i M. Milner, editors, dins *Bernanos et ses lecteurs Berlin-Paris* (Berlín, Berlin Verlag i Klinsckieck, 2001), sobre la recepció de l'obra de Bernanos a l'Espanya contemporània, o l'intel·ligent anàlisi d'alguns aspectes puntuals d'aquell autor, com el del laberint o la desesperació (2004), o la comparació entre l'abbé Cénabre de Bernanos i el San Manuel Bueno unamunià, demostren un excel·lent domini del tema i van consolidar de forma definitiva el seu merescut prestigi de crític ben informat, i van culminar en un llibre: *George Bernanos, entre el amor y la ira* (Barcelona, Ed. Univ. Barcelona, 2003), que destaca per la finor de l'anàlisi. D'altres aportacions més disperses, on centrà l'atenció en temes com la versió d'Albert Camus del *Cant Espiritual* de Joan Maragall (2004), l'obra de Marguerite Duras (1989), *Alain Fournier la Nouvelle Revue Française*, entre d'altres, demostren la seva cada vegada més activa presència a congressos internacionals de la seva especialitat. Ell va ser l'ànima d'iniciatives com ara el CoHoqui Internacional «Bernanos, écrivain de combat» (1992), el de «Saint-Éxupéry en nuestro tiempo. Balance de cinquenta años» (1994), o del XXVII Simposio Anual de la Sociedad de Lingüística (1997), celebrats a l'Estudi Lul·lià / Universitat de Barcelona, a Palma de Mallorca, sota la seva presidència, i de nombrosos seminaris, que van servir per reafirmar el seu prestigi d'organitza-

dor que combinava l'eficiència amb una enorme cordialitat. Prestigi del qual dóna evident testimoni la *Miscel·lània d'Homenatge a Antoni Vicens i Castanyer*, apareguda el 2001.

Em plau remarcar de quina especial manera la vocació del meu bon amic va determinar i influir la de la jove investigadora Dra. Carlota Vicens Pujol, que es va deixar seduir per l'humanisme militant del seu pare, no solament conreant la poesia, sinó arribant a fer coincidir el remarcable esforç de l'obtenció d'un doctorat en Filologia francesa i d'una plaça de professora titular de llengua i literatura franceses de la Universitat balear, amb la bella fita d'una maternitat que va proporcionar als seus pares la satisfacció de ser avis.

En tot cas, la pulcra i documentada edició de *l'Altra Història de Mouchette*, apareguda en la mallorquiníssima biblioteca «Raixa» de Ca'n Moll, amb una pulcra traducció ben anotada de Carlota Vicens Pujol i una clara introducció d'Antoni Vicens, o el seu pròleg al *Saül* d'André Gide (traduït per Carlota Vicens, Ed. Universitat de les Illes Balears, 1998), entre d'altres treballs en premsa, ens brinden, sense anar més lluny, una prova d'aquesta admirable combinació de doble paternitat material i espiritual, cada vegada menys freqüent i per això tan remarcable, que degué donar al meu estimat amic una alegria molt més intensa que no la merescuda condecoració de «Chevalier des Palmes académiques», que li va concedir el president de la República francesa!

En Toni, gran conversador, no era persona massa afectada d'escriure cartes. Una de les que guard amb més afecte acompanyava el volumet de *Cartes d'un mestre a un amic* que el benemèrit Joan Mascaró va dirigir al P. Joan F. March. Toni hi anotà, de manera tan breu com colpidora, la frase següent: *El llibre m'ha commogut i em dedico a fer-lo conèixer als amics. Una abraçada*. Resulta obvi que s'havia sentit del tot identificat amb els ideals d'aquell savi mallorquí, mort a Cambridge, i que en el fons pretenia operar, amb el mínim d'esforç, un curiós procés substitutori o d'absoluta assimilació d'aquella veu tan humana i per això tan pròxima, que li estalviava paraules inútils. Obrint ara a l'atzar aquell bell llibret-recordatori, hi he trobat unes paraules que podrien servir d'epitafi a aquell home també savi i bo que fou Antoni Vicens Castanyer. I em limitaré a copiar-les, ara i ací, operant el mateix joc intertextual i sintètic que tant agradava al meu amic. Escrivia Mascaró, ah! ludit al gran poema alcoverià que els mallorquins hem convertit en símbol del nostre poble:

*«Sap que la soca més s'enfila
com més endins pot arrelar»,*

és una veritat gran, universal, que l'home gran s'arrela dins el seu idioma i cultura i poble, i s'enfila dins els valors universals, i fins i tot dins l'Infinit. Gràcies, sentit amic, de l'obra que has feta.

Albert HAUF I VALLS
Universitat de València
Institut d'Estudis Catalans
Membre d'Honor de l'Estudi General Lul·lià